

ΙΕΡΩΣΥΝΗ: ΧΑΡΙΣΜΑ «ΕΝ ΤΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ΚΑΙ ΔΙΑΚΟΝΙΑ «ΕΝ ΤΩ ΚΟΣΜΩ»

*Ἡ Χριστολογική καί πνευματολογική βάση
τῆς χαρισματικῆς ἱερωσύνης*

Ἀφετηρία γιά τό θέμα τῆς ἱερωσύνης καί τῶν χαρισματικῶν λειτουργημάτων στήν Ἐκκλησία εἶναι ἡ χριστολογική θεώρησή τους. Δέν εἶναι τυχαῖο ὅτι στά κείμενα τῆς Καινῆς Διαθήκης ὅλα τά ὑφιστάμενα λειτουργήματα ἀποδίδονται στόν Χριστό (*Ἐβρ.* 3, 1. *Ματθ.* 23, 8. *Ἰωάν.* 13, 13. *Ἐβρ.* 5, 6. 8, 4. 10, 21. 2, 27. *Α' Πέτρ.* 2, 25. 5, 4. *Ἐβρ.* 13, 13. *Ρωμ.* 15, 8. *Λουκ.* 2, 27. *Φιλιπ.* 2, 7). Αὐτή ἡ ἀφετηριακή ἀρχή μᾶς ὀδηγεῖ στή θεώρηση ὅτι κάθε λειτουργημα στήν Ἐκκλησία ταυτίζεται μέ αὐτό τό λειτουργημα τοῦ Χριστοῦ, τό ὁποῖο, ὡς λειτουργημα στό «σῶμα τοῦ Χριστοῦ» (*Ἐφεσ.* 1, 22), ἀποτελεῖ μία προβολή τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ στήν Ἐκκλησία, στοιχεῖο ἀπαραίτητο σέ κάθε θεολογική προσέγγιση τοῦ θέματος τῶν λειτουργημάτων. Ἔτσι, τό λειτουργημα δέν ἐξαντλεῖται μόνο στήν ἠθική ἢ στήν κοινωνιολογική προσέγγισή του, ἀλλά πρῶτιστα κατανοεῖται ὡς λειτουργημα τῆς Ἐκκλησίας, τό ὁποῖο προέρχεται καί στηρίζεται στήν χριστολογική του προοπτική.

Τό δεύτερο ἀφετηριακό στοιχεῖο εἶναι ὅτι τό λειτουργημα τοῦ Χριστοῦ μέσα στήν Ἐκκλησία προϋποθέτει τήν παρουσία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὅπως ἀπαραίτητο εἶναι τό Ἅγιο Πνεῦμα καί στό γεγονός τῆς ἐνανθρώπησης τοῦ Χριστοῦ, ἔργο τό ὁποῖο εἶναι ἀδιανόητο χωρίς Αὐτό (*Λουκ.* 1, 35. *Ματθ.* 1, 18-20). Οἱ δύο αὐτές ἀφετηριακές ἀρχές μᾶς ὀδηγοῦν στό συμπέρασμα ὅτι τό λειτουργημα στήν Ἐκκλησία εἶναι ἔργο σύμπασας τῆς Ἁγίας Τριάδος, γεγονός τό ὁποῖο ὀδηγεῖ ἀπαραίτητα σέ μία μορφή κοινότητας καί κοινωνίας, ἀφοῦ τό ἔργο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶναι πρῶτιστα ἔργο κοινωνίας (*Β' Κορ.* 13, 13.

Φιλιπ. 2, 1)¹, ἐνῶ σύμφωνα μέ τήν διήγηση τοῦ Β΄ κεφαλαίου τῶν Πράξεων ἡ κάθοδος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος συνεπάγεται καί τή σύσταση τῆς κοινότητος τῆς Ἐκκλησίας (Πράξ. 2, 41 κ. ἐξ).

α. Ἡ ἱερωσύνη ὡς ἐκκλησιολογικό γεγονός

Τό λειτουργημα λοιπόν τῆς Ἐκκλησίας καί τό γεγονός τῆς χειροτονίας πού σχετίζεται μέ τό λειτουργημα ἀναφέρεται στήν κοινότητα καί ὄχι σέ ἄτομα, ἐάν θεωροῦμε βέβαια ὅτι τό λειτουργημα στήν Ἐκκλησία δέν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπό τό λειτουργημα τοῦ Χριστοῦ καί ἄν πράγματι πιστεύουμε ὅτι πραγματοποιεῖται διά τῆς ἐμπνοίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, γι' αὐτό καί δέν ἔχει ἀνθρώπινη προέλευση ἀλλά εἶναι δωρεά καί χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἡ ὁποία προέρχεται ἀπό τόν Θεό. Ἐπιπλέον τό λειτουργημα δέν δρᾷ αὐτονομίμενα ἀλλά κοινοτικά καί ἀποτελεῖ χαρισματική παρουσία μέσα στήν ἴδια τήν κοινότητα.

Γιά τούς λόγους αὐτούς ἡ φύση τοῦ λειτουργήματος στήν Ἐκκλησία καί διά τῆς Ἐκκλησίας, ἐκτός ἀπό ἱερατική, εἶναι συγχρόνως ἐνταγμένη καί σέ ἕνα πλέγμα σχέσεως κοινωνίας, ἡ δέ πράξη τῆς χειροτονίας εἶναι μία πράξη διάκρισης τοῦ κάθε λειτουργήματος (πρβλ. Α΄ Κορ. 12, 11), ἰδιαίτερα τῶν κληρικῶν καί τῶν λαϊκῶν, στό πλαίσιο ὅμως τῆς ἐνότητος τοῦ ὅλου ἐκκλησιαστικοῦ σώματος. Χαρακτηριστική ἀναφορά τοῦ συνδυασμοῦ στό πλαίσιο τοῦ ὀξύμωρου αὐτοῦ σχήματος μεταξύ τῆς διακρίσεως τῶν λειτουργημάτων καί τῆς ἐνότητος εἶναι τά κεφάλαια 12 καί 13 τῆς Α΄ πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολῆς, ὅπου ὅλα τά χαρίσματα καί τά λειτουργήματα προσδιορίζονται ὄχι ἀπό μόνα τους ἀλλά σέ σχέση ἀγαπητικῆς κοινωνίας. Συνεπῶς γνήσιο καί αὐθεντικό χάρισμα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶναι τό χάρισμα πού βρίσκεται σέ σχέση πρὸς τά ἄλλα χαρίσματα ἀλλά καί πρὸς τό «σῶμα τοῦ Χριστοῦ», τήν Ἐκκλησία. Καί τό χάρισμα τῆς ἱερωσύνης τίθεται ὑπό τήν προοπτική τῆς κοινωνίας, ὡς ἀποτελεσματική σχέσης χαρισματικῶν μελῶν τοῦ «σώματος τοῦ Χριστοῦ», τῆς Ἐκκλησίας, καί τοῦ ἴδιου τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ γεγονότος.

Ἐπ' αὐτή τήν προοπτική ὁ χειροτονούμενος συνδέεται βαθύτατα μέ τήν ἐκκλησιαστική κοινότητα μέσα ἀπό τήν πράξη τῆς χειροτονίας καί ἄρα δέν κατέχει τήν ἱερωσύνη του ἀτομικά, ὅπως λανθασμένα πολλές φορές τήν θεωροῦμε, ἀλλά οὔτε καί «ἀπολελυμένως» (in absoluto).

¹ Βλ. Χρυσοστόμου Σαββάτου, Μητροπολίτου Μεσσηνίας, «Ἡ ἐκκλησιολογική ἐξμηνεία τῶν ἐκφράσεων «κοινωνία Πνεύματος» (Φιλιπ. 2,1) καί «κοινωνία τοῦ ἁγίου Πνεύματος» (Β΄ Κορ. 13,13) ὡς διμοιργική συνάντηση Ἑλληνισμοῦ καί Χριστιανισμοῦ στί σκέψη τοῦ ἀπ. Παύλου», *ΘΕΟΛΟΓΙΑ* 92 (2021), σσ. 7-34.

β. Χαρισματικά λειτουργήματα και Θεία Εύχαριστία

Ἡ πράξις τῆς ἱερωσύνης ὑπὸ τὴν προοπτικὴ τῆς κοινωνίας καὶ στό πλαίσιο τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος σημαίνει ἐθελούσια στράτευση καὶ αὐταπάρνηση, γεγονός τό ὁποῖο ἐπιβεβαιώνεται καί μέ τὴν πράξι τῆς χειροτονίας, ἡ ὁποία ἐπιτελεῖται πάντοτε μέσα στήν εὐχαριστιακὴ σύναξη τῆς κοινότητος καί μόνο ἀπό τόν ἐπίσκοπο, ὁ ὁποῖος βρίσκεται εἰς «τύπον Χριστοῦ», εἶναι ἐγγυητής τῆς ἀληθοῦς ἐνότητος καί κοινωνίας βεβαίως, μέσα στήν ποικιλία τῶν πολλῶν χαρισμάτων καί τῶν λειτουργημάτων, καί ὁ «προεστώς» τῆς συγκεκριμένης εὐχαριστιακῆς κοινότητος. Κάθε λοιπόν μορφὴ λειτουργήματος πρέπει νά ἔχει τίς ρίζες του στήν Εὐχαριστία καί σέ αὐτήν σέ τελικὴ ἀνάλυση θά πρέπει νά ἀναφέρεται.

Μέ βάση τό κριτήριό αὐτό, τῆς σχέσης δηλαδή Εὐχαριστίας καί λειτουργημάτων, ὑφίσταται καί ἡ διάκριση μεταξύ τῶν δομικῶν-εὐχαριστιακῶν διακονημάτων (χειροτονίες) καί τῶν μὴ δομικῶν διακονημάτων (χειροθεσίες).

Τά πρῶτα, τά δομικά-εὐχαριστιακά, εἶναι τά σημαντικά καί οὐσιαστικά, τά ὁποῖα διακρίνονται στήν βάση μιᾶς ἱεραρχικῆς τάξης, μέ πρῶτο τό πρόσωπο τοῦ ἐπισκόπου, μέ τό ὁποῖο ποικαίνεται ἡ κοινότητα καί τό ὁποῖο ἀποτελεῖ τόν προεστώτα τῆς εὐχαριστιακῆς κοινότητος. Αὐτός βρίσκεται εἰς «τόπον Θεοῦ» καί «τύπον Χριστοῦ» καί ἀπό αὐτόν προέρχεται κάθε λειτουργημά ὡς ἡ πραγματικὴ εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ. Ὑπάρχει καί τό λειτουργημά, τό ὁποῖον φέρουν οἱ πρεσβύτεροι, οἱ ὁποῖοι συλλειτουργοῦν μέ τόν ἐπίσκοπο, τόν περιστοιχίζου, ὅπως οἱ ἀπόστολοι τόν Χριστόν, καί ἀποτελοῦν τόν «σύλλογο τοῦ ἐπισκόπου»².

Τό τρίτο λειτουργημά εἶναι ὁ διάκονος, ὁ ὁποῖος «σημαίνει» τὴν ἔναρξη τῆς Εὐχαριστίας, προτρέπει τόν λαόν τοῦ Θεοῦ καί προσάγει τά δῶρα τῆς Εὐχαριστίας. Εἶναι ὁ συνδετικός κρίκος μεταξύ τοῦ ἐπισκόπου καί τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, τῆς κοινότητος³.

Ὑπάρχει καί ἓνα ἀκόμη λειτουργημά, τῶν λαϊκῶν, οἱ ὁποῖοι μέσῳ τῆς βαπτισματικῆς χάριτος τους μέ τό ἅγιον μῦρον καθίστανται ἀπαραίτητοι στόν δομικό εἰκονισμό τῆς κοινότητος ἔστω καί ἂν θεωροῦνται λανθασμένα ὡς «μὴ χειρο-

² Γιά τόν ἐπίσκοπο καί τόν πρεσβύτερον, πρβλ. Ἰωάννου Ζηζιούλα, Μητροπολίτου Γέροντος Περγάμου, *Ἔργα Α' Ἐκκλησιολογικά Μελετήματα*, ἐκδ. Δόμος, Ἀθήνα 2016, σσ. 553-595.

³ Γιά τὴν θέσιν τοῦ διακόνου καί τὴν ὄλη προβληματικὴ περὶ αὐτοῦ, βλ. π. Γεωργίου Φλωρόφσκυ, «Ὁ διάκονος ὡς πρόβλημα στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία», *Θεολογία* 81 (2010), σσ. 159-178 (καί σσ. 179-186 σχολιασμός ἀπὸ τόν Αἰδεσ. Δημήτριο Μπαθρέλλο).

τονημένοι»⁴. Όσο απαραίτητη είναι η συμμετοχή των λαϊκών στην τέλεση της Ευχαριστίας, σύμφωνα με την παράδοση της Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, τόσο επιβεβαιωτική είναι ἀκριβῶς ἡ παρουσία τους καί ὁ δομικός καί οὐσιαστικός ρόλος τους στήν ὅλη εὐχαριστιακή θεμελίωση τῆς κοινότητας καί τῆς ἱερωσύνης.

γ. Τό ἱερατικό χάρισμα καί ἡ διακονία σέ σχέση πρός τήν κοινότητα

Σύμφωνα μέ ὅσα ἀναφέραμε μέχρι τώρα, ἡ ἱερωσύνη ὑπάρχει ἐνεργός μόνο ἐντός τῆς εὐχαριστιακῆς κοινότητας, καί ὄχι ἐκτός ἢ ὑπεράνω αὐτῆς. Ἡ χειροτονία, ὡς μία πράξη χαρισματική καί δωρεᾶς, δέν δίνει στόν ἱερέα ὑπερφυσικές δυνάμεις ἀλλά τόν καθιστᾷ σέ μία ἰδιαίτερη σχέση μέ τήν κοινότητά του. Αὐτό σημαίνει ὅτι στό πλαίσιο αὐτῆς τῆς συγκεκριμένης κοινότητας καλεῖται νά λειτουργεῖ καί νά διακονεῖ.

Ἐπιπλέον ἐξαιτίας αὐτῆς τῆς σχέσης, τῆς χειροτονίας μέ τήν κοινότητα, δέν παράγεται ἕνα εἶδος αὐτονομημένης ἐξουσίας ἢ αὐθεντίας, ἀλλά ἄσκηση ἑνός ἔργου ἰδιαίτερου, τό ὁποῖο ἐπίσης ὡς δωρεά ἀποκτᾶται μέ τήν χειροτονία καί σχετίζεται πρός τήν κοινότητα, στό πλαίσιο μάλιστα τῶν ἰδιαίτερων συνθηκῶν τοῦ πολιτιστικοῦ περιβάλλοντος καί τῶν προβλημάτων τῆς κάθε τοπικῆς κοινότητας, τά ὁποῖα καλεῖται νά μεταμορφώσει καί νά τά μεταποιήσει σέ στοιχεῖο ἐνότητας καί κοινωνίας –καί ὄχι διάσπασης ἢ διαίρεσης– καί μάλιστα πρός σωτηρία τοῦ ποιμνίου τῆς συγκεκριμένης εὐχαριστιακῆς κοινότητας. Αὐτή ἀκριβῶς ἡ μεταμορφωτική δράση τῆς ἱερωσύνης μέσα στόν κόσμο καί στό πλαίσιο τῆς τοπικῆς κοινότητας καί τῶν ἰδιαίτερων προβλημάτων του εἶναι πού τήν διαφοροποιεῖ ἀπό κάθε ἄλλη μορφή ἐξουσίας καί τήν μεταποιεῖ σέ διακονία. Ἡ διακονία ὅμως δέν θά πρέπει νά ἀποτελεῖ αἰτία ἀλλαγῆς τῆς ταυτότητας τοῦ χαρισματικοῦ λειτουργήματος καί ἀφορμή συγχύσεως ἢ ὑποκατάστασής της ἀλλά πράξη «ἱεραποστολική», στό πλαίσιο πάντοτε τῆς «ἐν κοινωνία» κοινότητας⁵.

Ἐπιπλέον δέν θά πρέπει νά μᾶς διαφεύγει ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι «ἐν τῷ κόσμῳ ἀλλά οὐκ ἐκ τοῦ κόσμου».

⁴ Γιά τήν τάξη τῶν «λαϊκῶν» ὡς δομικοῦ λειτουργήματος στήν Ἐκκλησία, βλ. π. Βασ. Θεοδοῦ, *Τό ξεχασμένο Μυστήριο*, Ἀθήνα 2003 (ἔπου καί βιβλιογραφία). Ἀρχιμ. Χρυσοστόμου Σαββάτου (νῦν Μητροπολίτη Μεσσηνίας), «Ἡ ἀξιοποίηση τῶν λαϊκῶν στό ἔργο τῆς Ἐκκλησίας», *Εφημέριος*-Ιούλιος 2004, σσ. 3-7.

⁵ Ἡ ταύτιση τῶν ὄρων «κοινότητα» καί «κοινωνία» στους ἀποστολικούς χρόνους θεωρεῖται δεδομένη (βλ. Χρ. Βούλγαρη, «Ἡ Ἐκκλησία ὡς ἡ κατ' ἐξοχήν κοινωνία κατά τήν Καινὴν Διαθήκην», *Ἐκκλησιαστικός Κήρυκας Γ'* (1991), σελ. 28-53. Γιά τήν ἐκκλησιολογική σημασία αὐτῆς τῆς σχέσης, βλ. J. Zizioulas, *L'Être ecclesiale*, Genève 1981, σ. 103.

Αυτό σημαίνει ότι η Έκκλησία με τὰ χαρισματικά της λειτουργήματα πρέπει νά εκπληρώνει τό χρέος της σέ σχέση πρός τήν σωτηρία τοῦ κόσμου, γι' αὐτό καί πρέπει νά εἶναι πλήρως στρατευμένη μέσα στόν κόσμο, όπλισμένη όμως μέ τί δύναμη καί τί δωρεά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τήν όποίαν χαρίζει ό Χριστός, ώστε νά ἐπιτελεῖ τήν ἀποστολή καί τήν διακονία της μέσα στόν κόσμο καί γιά τί σωτηρία τοῦ κόσμου.

Ἡ ἴδια ἡ μυστηριακή καί εἰκονιστική κατανόηση τῆς συνηθροισμένης στήν Εὐχαριστία κοινότητας πρέπει νά λειτουργεῖ μέ ἀναφορά στήν πραγματική ζωή πού ἀνακαινίζεται μέσα ἀπό τήν κοινότητα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί ἀπό τό ἔργο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ πού εἶναι ἡ εἰκόνα τῆς θυσίας καί τῆς ἔμπρακτης προσφορᾶς ἀγάπης, γι' αὐτό καί στήν λειτουργική ἐμπειρία τῆς πρώτης Ἐκκλησίας εἶναι ἀδιανόητη ἡ λειτουργική πράξη χωρίς τήν κοινωνική διάστασή της (Πράξ. 2, 42 κ. ἐξ. Α' Κορ. 11, 1 κ. ἐξ. Ἐβρ. 13, 10-16)⁶.

Αὐτό σημαίνει ότι ἡ Έκκλησία πρέπει μέσα ἀπό τήν διακονία της νά δίνει ἐλπίδα στόν κόσμο καί μέ τήν δύναμη τῆς ἀγάπης νά ὀδηγεῖ τόν κόσμο πρός τήν σωτηρία. Εἶναι ἀνάγκη νά δοῦμε τό ἐκκλησιολογικό πλαίσιο αὐτῆς τῆς δυναμικῆς καί ὄχι στατικῆς διακονίας τῆς Έκκλησίας μέσα ἀπό τήν ἱερωσύνη, ὡς μία δυναμική κίνηση πρός τό μέλλον καί ὡς μία πορεία πρός ἐπίτευξη τῆς σωτηρίας.

2. Τό ἐκκλησιολογικό πλαίσιο τῆς διακονίας

Τόσο στόν λαό τοῦ Ἰσραήλ ὅσο καί στή ζωή τῆς ἀρχέγονης Έκκλησίας ἡ διακονία ἦταν ἀνέκαθεν συνδεδεμένη μέ συγκεκριμένα πρόσωπα. Τά πρόσωπα χαρακτηρίζονταν ὡς ὑπηρέτες τοῦ Θεοῦ καί μεσίτες μεταξύ τοῦ Θεοῦ καί τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, ὅπως π.χ. ὁ Μωϋσῆς, ὁ ὁποῖος θεωρεῖτο ὡς ὁ «διάκονος τῆς πρώτης διαθήκης» (Β' Κορ. 3,7,9), καί τό ἀξίωμά τους ἀναγνωρίζετο ὡς «διακονία» (Πράξ. 1,17,25. Β' Κορ. 6,3 κ. ἐξ. 11, 23. 3, 6-9. 8, 18. Κολ. 1,23,25. Ἐφεσ. 3, 7).

Ἡ σχέση αὐτή τῆς διακονίας μέ κάποιο συγκεκριμένο πρόσωπο συνεπάγεται καί μία ἀνάλογη σχέση πρός τήν ἀντίστοιχη κοινότητα, γεγονός τό όποιο ἐπισημαίνεται, ἤδη ἀπό τούς ἀποστολικούς χρόνους. Χαρακτηριστική περίπτωση ἀποτελεῖ ἡ ἀνάληψη προσπάθειας ἀπό μέρους τοῦ Ἀποστόλου Παύλου γιά τήν ἀνακούφιση τῶν πτωχῶν τῶν Ἱεροσολύμων (Γαλ. 2, 10). Ἡ βοήθεια

⁶ Τουστίνου, «Απολογία» Α', 67, 6, ΒΕΠΕΣ 3, 198.

αυτή χαρακτηρίζεται επίσης και ως κοινωνία (κοινότητα) (Ρωμ. 15, 16. Β΄ Κορ. 8, 4. Πρβλ. Γαλ. 6, 6), γιατί με τον όρο αυτό δεν περιγράφεται μόνο ο τρόπος ζωής των μελών του σώματος της Έκκλησίας αλλά και ο «τρόπος» αποστολής των μελών αυτών στην Έκκλησία (Β΄ Κορ. 8, 13-15).

Επιπλέον, οι Απόστολοι ανέθεταν τί διακονία κάποιας συγκεκριμένης κοινότητας σέ κάποιο συγκεκριμένο πρόσωπο, τον προεστώτα της κοινότητας (ἐπίσκοπο ἢ πρεσβύτερο), ὁ ὁποῖος ἦταν συγχρόνως καί ὁ προεστώς τῆς Εὐχαριστίας. Μὲ τὸν τρόπο αὐτό, ὁ προεστώς τῆς εὐχαριστιακῆς κοινότητας καθίσταται καί προεστώς τῆς διακονίας, ἐνῶ συγχρόνως ἐπιβεβαιώνεται ὅτι ὁ προεστώς δὲν ἦταν ἕνας διοικητὴς ἀλλὰ ποιμένας πού ἀσκοῦσε διακονία ἐκκλησιαστική, ὅπως ὑπαγορεύει καί ἡ κανονικὴ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας⁷, καί ὄχι κάποια ἐξουσία κοσμικοῦ τύπου. Ὁλόκληρο λοιπὸν τὸ ἔργο τοῦ ἐπισκόπου ἢ τοῦ πρεσβυτέρου πρὸς τὸν λαὸ τοῦ Θεοῦ πηγάζει ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι προΐσταται τῆς Θείας Εὐχαριστίας καί ἡ διακονία του αὐτὴ εἶναι πρῶτα ἁγιαστικὴ καί ποιμαντικὴ (πρβλ. Πράξ. 14, 23), καί δευτερευόντως διοικητικὴ⁸. Ἐπίσης, ἔνεκα τῆς παρούσας εὐχαριστιακῆς-ἐκκλησιολογικῆς θεώρησης, ὄχι μόνον ἡ ποιμαντικὴ ἢ ἡ διοίκηση ἀλλὰ καί ὅλοι οἱ τομεῖς τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας ἀποτελοῦν προέκταση τῆς Θείας Εὐχαριστίας⁹.

Ὁ ἐπίσκοπος λοιπὸν, ὡς ὁ προεστώς τῆς Θείας Εὐχαριστίας, προΐσταται τῆς εὐχαριστιακῆς κοινότητας, καί ἐπειδὴ ἀποτελεῖ τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, ὡς *alter Christus*, γιὰ τὸν «πεπιστευμένον λαὸν τοῦ Κυρίου» προΐσταται καί τῆς διακονίας σὴν ὁποία συμμετέχουν οἱ πρεσβύτεροι καί οἱ διάκονοι, ὄχι βέβαια αὐτονομημένα, γι' αὐτὸ καί ὁ κανόνας ἐπισημαίνει, ὅτι «ἄνευ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου μηδὲ ἐπιτελείωσαν»¹⁰.

Τὸ λειτουργημὰ τοῦ ἐπισκόπου ὁμῶς εἶναι καί λειτουργημὰ ἐνότητας καί ἀπαιτεῖ ἐκεῖνος πού τὸ ἐπιτελεῖ νὰ εἶναι ἕνας ἀλλὰ ὄχι μόνος, γι' αὐτὸ καί οἱ λοιποὶ πρεσβύτεροι καί διάκονοι δὲν θεωροῦνται περιττοὶ σὴν Ἐκκλησία. Ὁ

⁷ Βλ. ΣΤ΄ καν. Ἁγ. Ἀποστόλων καί τούς παράλληλους.

⁸ Πρβλ. ΙΗ΄ καν. Α΄ Οικουμ. καί Α΄ καν. τῆς Ἀντιοχείας. Βλ. Ἰωάννου Ζηζιούλα, Μητροπολίτου Γέροντος Περγάμου, *Εὐχαριστίας Ἐξεμπλάριον*, Μέγαρο 2011, σ. 57.

⁹ *Ἐνθ' ἄνωτ.*, σελ. 58. Πρβλ. ΙΘ΄ καί ΞΔ΄ καν. Πενθέκτης, ὅπου τονίζεται ὅτι ἀκόμη καί τὸ κίρυγμα ὡς στοιχεῖο τῆς διακονίας καί τῆς ποιμαντικῆς τοῦ ἐπισκόπου, ὡς «διδασκαλικὸν ἀξίωμα», δὲν μποροῦν νὰ τὸ διεκδικήσουν οἱ λαϊκοὶ καί «νὰ κανοῦν λόγον ἢ νὰ διδάσκουν δημοσίως» (βλ. Ἐρμην. Βαλσαμῶνα).

¹⁰ Πρβλ. ΛΗ΄ καί ΛΘ΄ καν. Ἁγ. Ἀποστόλων. Πρβλ. Γεωργίου Καψάνη, *Ἡ ποιμαντικὴ διακονία κατὰ τὸς ἱερὺς κανόνας*, ἐκδ. ΑΘΩΣ, Πειραιεὺς 1976, σ. 95.

ἐπίσκοπος, ὡς γνωστόν, ποτέ δέν ὑπάρχει οὔτε κατανοεῖται οὔτε ἐνεργεῖ μόνος, ἀλλά περιστοιχίζεται καί βοηθεῖται ἀπό τούς πρεσβυτέρους καί διακόνους ἐνῶ εἶναι ἀπαραίτητος καί ὁ λαός. Μέ τόν τρόπο αὐτό, ὁ ἐπίσκοπος καθίσταται ἡ κεφαλή ὡς ὁ προεστώς τῆς κοινότητας καί συγχρόνως τό κατ' ἐξοχὴν δομικό «στοιχεῖο» τῆς κοινότητας. Ὅ,τι ἀφορᾷ τή συγκεκριμένη κοινότητα ἀπορρέει ἀπ' αὐτόν καί ἐπιτελεῖται ἀπό τούς πρεσβυτέρους καί τούς διακόνους, ἐνῶ ἀπευθύνεται ἢ καί ἀναφέρεται στό λαό. Εἶναι βέβαιο λοιπόν ὅτι μία τέτοια μορφή διακονίας δέν ἐπιτρέπει νά ἀναπτυχθοῦν τάσεις «ἐπισκοπολισμοῦ» ἢ ἀποκλειστικῆς «πρεσβυτερικῆς» μορφῆς διακονίας, οὔτε βέβαια καθιστᾷ τόν ἐπίσκοπο πλεονάζοντα σιά μάτια τῶν πιστῶν ἢ ὅτι ἀσκεῖ ἐξουσία (*potestas*), οὔτε τέλος ὅτι παρέχεται ἡ δυνατότητα στους πρεσβυτέρους νά ἐφαρμόζουν ἀποκλειστικά καί αὐτόνομα ὅποιαδήποτε μορφή διακονίας ἐρήμιν τοῦ τοπικοῦ ἐπισκόπου.

α. Ὁ ἐπίσκοπος καί τά μὴ δομικά λειτουργήματα «ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ»

Στή ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας ὅμως εἶναι γνωστό ὅτι ἐκτός ἀπὸ τά λεγόμενα δομικά λειτουργήματα, τοῦ ἐπισκόπου-πρεσβυτέρου, διακόνου καί τῶν λαϊκῶν, τά ὅποια προέρχονται «ἐκ τῆς χειροτονίας», ὑπάρχουν καί τά μὴ δομικά, τά ὅποια προέρχονται «ἐκ τῆς χειροθεσίας» καί τά ὅποια θά μπορούσαμε νά χαρακτηρίσουμε ὡς «ἱστορικά» λειτουργήματα, γιατί διακονοῦν μόνο τὴν ὀριζόντια καί ἱστορική διάσταση τῆς Ἐκκλησίας. Τά «ἐκ τῆς χειροθεσίας» λειτουργήματα, ἂν καί δέν εἶναι μόνιμα, ἐντούτοις, ὅταν ἡ Ἐκκλησία τά θεωρήσει ἀπαραίτητα, δέν διστάζει νά τά υἱοθετήσει καί νά τά ἐνεργοποιήσει, καί μάλιστα μέ δύο βασικές προϋποθέσεις, ὅτι οἱ φορεῖς τους προέρχονται ἀπὸ τὴν τάξη τῶν «λαϊκῶν» καί ὅτι αὐτά ὅπως καί τά «ἐκ τῆς χειροτονίας» ἀπορρέουν «ἐκ τοῦ ἐπισκόπου»¹¹.

Ἡ παρούσα διάκριση μεταξύ τῶν «ἐκ τῆς χειροτονίας» καί τῶν «ἐκ τῆς χειροθεσίας» λειτουργημάτων ἐπιβεβαιώνεται ἀπὸ τὴ συζήτηση, ἡ ὁποία ἀναπτύχθηκε μέ ἀφορμὴ τὴν ἐρμηνεία τοῦ ΙΣΤ' κανόνα τῆς Πενθέκτης (691 μ.Χ.), ὅπου ἡ διακονία δέν εἶχε μόνον τὸν χαρακτῆρα τῆς εὐχαριστιακῆς διακονίας (*Πράξ.* 6, 3-6) ἀλλὰ καί τῆς ὑπηρεσίας πρὸς τά μέλη τῆς κοινότητας, ὅπως ἦταν γιὰ παράδειγμα ἡ διακονία τῶν τραπεζῶν, ἡ θεραπεία τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν τῶν πιστῶν καί ἡ λογεῖα γιὰ τούς πτωχοὺς (*Ματθ.* 14, 13-21.15, 32-39. *Μάρκ.* 6, 30-44. 8, 1-10. *Λουκ.* 9, 10-17. *Ἰωάν.* 6, 1-14). Αὐτὴ ἡ μορφή διακονίας πραγματο-

¹¹ Πρὸβλ. ΚΔ' καί ΚΖ' καν. Λαοδικεῖας καί ΟΖ' καν. Στ' Οἰκουμενικῆς συνόδου. Βλ. *Εὐχολόγιον τὸ Μέγα*, ἐκδ. ΑΣΤΕΡΟΣ, Ἀθῆναι 1980, σσ. 184-189 καί 686-691.

ποιείται από διατεταγμένα και δοκιμασμένα μέλη της κοινότητας, τά όποια επίσης χαρακτηρίζονται ως «διάκονοι», ως πρόσωπα δηλαδή τά όποια βρίσκονται «εις έργον διακονίας» (Εφεσ. 4,12), και στά όποια ανατίθεντο διάφορα ποιμαντικά καθήκοντα και διακονίες (Εφεσ. 4,11. Β΄ Κορ. 11, 23), αναγνωρίζοντας μέ τον τρόπο αυτό και τίς ιδιαίτερες χαρισματικές τους δυνατότητες¹².

Η διάκριση αυτή θά πρέπει νά τονίσουμε ότι δέν είναι άξιολογική αλλά «λειτουργική» και ή ύπαρξη των συγκεκριμένων διακονημάτων δέν διαταράσσει τί δομή του όλου εκκλησιαστικού σώματος, ούτε βεβαίως προκαλεί κάποια δυσλειτουργία ή χαρισματική σύγχυση.

Η προέλευση των «έκ της χειροθεσίας» λειτουργημάτων «έκ του επισκόπου» και «διά την κοινότητα» επιβεβαιώνει επίσης ότι για την Έκκλησία ή λατρεία και ή διακονία δέν αποτελούν δύο διαφορετικούς τομείς. Η Έκκλησία και ό κόσμος δέν είναι διηρημένες πραγματικότητες, και τά προβλήματα του κόσμου είναι ταυτόχρονα και προβλήματα της Έκκλησίας, ένν ή άποστολή της Έκκλησίας «έν τω κόσμω» δέν εκφράζει μία έχθρική ή άδιάφορη στάση άπέναντί του αλλά μία «ιεραποστολική» παρουσία, έξαγιαστική και γεμάτη συμπάθεια. Μία παρουσία θεραπευτική και ποιμαντική¹³, ή όποία όμως δέν πρέπει νά απολυτοποιηθεί ή μονομερώς νά ταυτιστεί μέ αυτή τί φύση ή την ταυτότητα της Έκκλησίας ή νά αποτελέσει άποκλειστικό και μόνο κριτήριο καθορισμού της ταυτότητάς της, γιατί τότε ή Έκκλησία εκκοσμικεύεται και ζει μόνο για τον κόσμο και για τά «του κόσμου πράγματα» και ό κόσμος δέν έξαγιαζεται.

Επιπλέον, ή Έκκλησία ως κοινωνία δέν μπορεί νά κατανοείται μόνο ως προς την όριζόντια διάστασή της, ή όποια περιορίζει την ύπαρξη και την προστική της ζωής του ανθρώπου άποκλειστικά στην ιστορική του διάσταση και μόνο στην επίλυση των προβλημάτων της καθημερινότητάς του. Πρέπει κυρίως

¹² Πρβλ. ΙΣΤ΄ καν. Πενθέκτης. Ι. Χρυσοστόμου, «Υπόμνημα εις τάς Πράξεις των Άποστόλων», Όμλία ΙΔ΄, ΡΓ 60, 116. Στο Μαρτύριο του Μάρκου, κείμενο του 4ου αιώνα περίπου, αναφέρεται ότι στην Άλεξάνδρεια έκτός από τον επίσκοπο ό Μάρκος χειροτονεί τρεις πρεσβυτέρους, επτά διακόνους και άλλους ένδεκα «εις την εκκλησιαστικήν υπηρεσίαν» (Δ. Μόσχου, Άπό τον Όσαιρ στον Υίο Δαβίδ. Η γένεση και τό άρχέγονο πολίτευμα του Χριστιανισμού στην Αίγυπτο, έκδ. Παρουσία 2002, σ. 27). Μέ τον όρο «διακονία» φαίνεται ότι χαρακτηρίζεται κάθε μορφή εκκλησιαστικού έργου (βλ. Γ. Γαλίτι, «Μαρτυρία και Διακονία έν τη Κ. Διαθήκη», «Πόνημα Εϋγνωμον» επί τη 40ετηρίδι συγγραφικής δράσεως και τη 35ετηρίδι καθηγεσίας του καθηγητού Βασιλείου Μ. Βέλλα, (ανάτυπο) Άθήνα 1976, σ. 16).

¹³ Ιωάννου Ζηζούλα, Μητροπολίτου Γέροντος Περγάμου, Έργα Α΄ Έκκλησιολογικά Μελετήματα, έκδ. Δόμος, Άθήνα 2016, σ. 243.

νά επιβεβαιώνει και τόν πνευματικό και χαρισματικό όριζοντα τῆς κοινωνίας αὐτῆς, μέ τίν ὁποῖαν, χωρίς νά ἀναρρῆται ἡ ὀριζόντια κοινωνία, προσανατολίζει τή ζωή τοῦ κόσμου ὥστε νά ἐπιδιώκει τίν «τῶν μελλόντων κατάστασιν»¹⁴.

Τέλος, σέ μία τέτοια κοινωνία δέν μπορεῖ νά κυριαρχεῖ ἡ ἀντίληψη μιᾶς παθητικῆς παρουσίας τῶν μελῶν στή δράση καί τή ζωή τῆς κοινότητος. Δέν μπορεῖ δηλαδή στή ζωή τῆς Ἐκκλησίας νά βιωθεῖ ἕνα γεγονός, ὡς ἔργο τῆς κοινότητος, καί νά μὴν ξεκινᾷ πρῶτιστα ἀπό τίν ἴδια τίν κοινότητα. Ἐπίσης, ὅ,τι συνιστᾷ καθημερινή ἐμπειρία καί δράση τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς θά πρέπει νά ἔχει καί αὐτό τίν ἀναφορά του στόν ἐπίσκοπο καί νά ἀναφέρεται στήν συγκεκριμένη εὐχαριστιακή κοινότητα. Αὐτό συνεπάγεται ὅτι ἡ ὁποιαδήποτε δραστηριότητα πρέπει νά ἀποτελεῖ προέκταση ἀλλά καί συνεπαγωγή τῆς «ἐπί τό αὐτό» σύναξης τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος. Παράλληλα, πρέπει νά αὐτονομηθεῖ ἀπό ὅ,τι κινεῖται ἔξω ἀπό τά εὐχαριστιακά-κοινοτικά, ἄρα καί κανονικά ὅρια, διαφορετικά διατρέχει τόν κίνδυνο νά δραστηριοποιεῖται μέ κριτήρια καθαρά κοσμικά καί νά εἰσάγει ὄρους καί ἀρχές μιᾶς ἐκκοσμικευμένης ἀντίληψης διακονίας, γι' αὐτό καί ἡ ἀναφορά ὄλων καί γιά ὅλα στόν ἐπίσκοπο δέν εἶναι μία ἀπλή ἀναφορά σέ ἕνα ἄτομο ἀλλά στόν Ἴδιον, τόν Χριστόν, καί στό «σῶμα τοῦ Χριστοῦ», στήν Ἐκκλησία¹⁵, ἄλλως κάθε τι τό ὁποῖο εἶναι ἔξω ἀπό αὐτή τίν ἐκκλησιαστική-κοινοτική θεώρηση, ἀνεξάρτητα δηλαδή ἀπό τό γεγονός τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας, εἶναι δράση χωρίς ἐκκλησιαστική-εὐχαριστιακή ἀναφορά καί λειτουργία καί χωρίς καμμία σωτηριολογική προοπτική¹⁶.

Γιά παράδειγμα, ἡ λειτουργία τῶν ἐνοριακῶν συνάξεων ἢ τῶν κληρικο-λαϊκῶν συνελεύσεων δέν εἶναι ξένη πρὸς τή ἐκκλησιαστική παράδοση, ἀρκεῖ νά μὴν ἀντιλαμβάνονται τόσο οἱ κληρικοί ὅσο καί οἱ λαϊκοί τίν παρουσία τους σ' αὐτές μέ ἕνα στενά δικανικό πνεῦμα, τό ὁποῖο ἐκφράζεται μέσα ἀπό δικαιώματα, καθήκοντα, ψηφοφορίες, δηλαδή μέ κοσμικά κατηγορήματα, καί ἐπίσης νά μὴ θεωροῦν, ὅτι ἐνεργοῦν ἐρήμιν τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐπισκόπου. Οἱ συνελεύσεις αὐτές, ὡς συνέχεια τῆς συλλειτουργίας κλήρου καί λαοῦ, πρέπει νά «βοηθοῦν» τά «ἱστορικά», τά «ἐκ τῆς χειροθεσίας» δηλαδή διακονήματα, νά «ἀνακαλύψουν», μέ κέντρο τή ζωή τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος, τόν ἰδιαίτερο

¹⁴ Ἰωάννου Ζηζιούλα, Μητροπολίτου Γέροντος Περγάμου, *Ἐνθ' ἄνωτ.*, σ. 395.

¹⁵ Πρὸς Ἰγνατίου Ἀντιοχείας, Πρὸς Σμυρναίους Η', 2, *ΒΕΠΕΣ* 2, 281, 24-25.

¹⁶ Ἰωάννου Ζηζιούλα, Μητροπολίτου Γέροντος Περγάμου, «Θεία Εὐχαριστία καί Ἐκκλησία», ἐν *Τό Μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας*. Πρακτικά Γ' Πανελληνίου Λειτουργικοῦ Συμποσίου. (Σταυρούπολις Θεσσαλονίκης, 14-17 Ὀκτωβρίου 2001), Ἀθήνα 2004, σ. 38.

ρόλο τους, τήν κλήση τους καί τή διακονική τους δράση, ὥστε προσφερόμενα νά ἐνωθοῦν μέ τά ἄλλα διακονήματα καί νά συμβάλλουν στήν ἐνότητα καί στήν οἰκοδομή τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, χωρίς τόν κίνδυνο νά ὑποκαταστήσουν τήν ἴδια τήν ἐκκλησιαστική δομή καί τούς φορεῖς Της.

Κέντρο αὐτῆς τῆς συμμετοχικῆς δράσης στή διακονία πρέπει νά εἶναι ἡ ἐνορία, μέ τόν ἐπισκοποκεντρικό της πάντοτε χαρακτήρα, ὡς προέκταση δηλαδή τῆς «ὑπό τόν ἐπίσκοπο» Εὐχαριστίας, μέ ὅ,τι αὐτό συνεπάγεται. Ἐπίσης ὀφείλει νά ἔχει ὡς ἀντικείμενο τῆς δράσης της τήν ἀνάπτυξη τοῦ ἐνοριακοῦ ἔργου καί ὄχι μία ὀλισθητική ἀντίληψη διακονίας ἢ παρεμβατικῆς δραστηριότητας μέ τήν ὁποῖαν καταστρατηγοῦνται τά ὅρια ἄλλων ἐνοριῶν ἢ ἀκόμη καί ἄλλων ἐπισκοπῶν.

Ἡ ἐνορία δηλαδή ὀφείλει νά ξαναβρεῖ τόν σωστό ὀρίζοντα τῆς ποικιλομορφικῆς δραστηριοποίησης μέ τήν ἀξιοποίηση τῶν συγχρόνων μέσων καί δυνατοτήτων ἀξιοποίησης τοῦ ἀνθρωπίνου δυναμικοῦ της καί τῶν πόρων της, εἰκονίζουσα καί μέ τόν τρόπο αὐτό τήν ἐνότητά της μέσα ἀπό τήν κοινωνία τῆς ποικιλομορφίας, τῆς χαρισματικῆς διάκρισης καί τῆς χαρισματικῆς διαφορετικότητας τῶν μελῶν της. Ἡ ποικιλομορφία τῆς δραστηριότητάς της πρέπει νά ἀποτελεῖ τό προϊόν τῆς ἐλεύθερης διάθεσης τῶν μελῶν τοῦ ἐνός καί τοῦ αὐτοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος, ὡς συμ-πάσχοντα μέλη πρὸς τά πάσχοντα ἀδελφά-μέλη (Β΄ Κορ. 8, 8, 12, 9, 7. Πρβλ. Α΄ Κορ. 12, 25-26. Ρωμ. 12,15).

Μέ αὐτά τά θεολογικά καί ἐκκλησιολογικά ὅρια καί μόνο εἶναι δυνατόν νά κατανοήσουμε καί νά ἀποδεχθοῦμε ἐκκλησιολογικά κάθε ἐννοια φιλόανθρωπος καί ἀγαπητικῆς διακονίας.

β. Ἡ ἱερωσύνη καί ἡ «μετ' ἐπιστήμης» διακονία «ἐν τῷ κόσμῳ»

Στίς δύο προηγούμενες παραγράφους ἀναφερθήκαμε στά στοιχεῖα ἐκεῖνα μέ τά ὁποῖα δομεῖται ἡ ἐννοια καί ἡ ἀνάπτυξη τῆς διακονίας ὡς ἐκκλησιαστικοῦ γεγονότος ἐνῶ τονίστηκε ὅτι μόνο μέ βάση τήν ἐπισκοποκεντρικότητα τῆς λειτουργίας τῆς ἐνορίας, ὡς εὐχαριστιακῆς δηλαδή κοινότητας, εἶναι δυνατόν ἡ Ἐκκλησία νά μὴν ταυτιστεῖ μέ τόν κόσμο, ἔστω καί ἐάν ζῆ «ἐν τῷ κόσμῳ» (Ἰωάν. 17, 11). Τί σημαίνει, ὅμως, αὐτή ἡ σχέση τῆς διακονίας μέ τήν Εὐχαριστία; Ἡ Ἐκκλησία μέσα ἀπό τή Θεία Εὐχαριστία ἀναλαμβάνει τόν κόσμο καί τόν προσφέρει στόν Θεό, γιατί τά πάντα πρέπει νά ἀναφερθοῦν καί πάλι στόν Δημιουργό τους, ἀφοῦ ὅλα προέρχονται ἀπ' Αὐτόν. Ὑπ' αὐτήν τήν προοπτική ἡ Ἐκκλησία δέν μπορεῖ νά ἀγνοήσει ἢ νά ἀμελήσει καμμία ἀπό τίς ὀψεις τῆς ζωῆς αὐτοῦ τοῦ κόσμου¹⁷.

¹⁷ Ἰωάννου Ζηζιούλα, Μητροπολίτου Γέροντος Περγάμου, *Ἔργα Α΄ Ἐκκλησιολογικά Μελετήματα*, σ. 391.

Ἡ εὐχαριστιακὴ ἀναφορὰ τοῦ κόσμου, ὅπως περιγράφεται χαρακτηριστικὰ ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο κυρίως στὶς πρὸς Ἐφεσίους καὶ Κολοσσαεῖς ἐπιστολές του¹⁸, ἀποδεικνύει ἀφενὸς τὴν ὑπέρβαση μιᾶς λανθασμένης διχοτόμησης μεταξὺ «ιεροῦ» καὶ «βεβηλοῦ», δηλαδὴ μεταξὺ Ἐκκλησίας-Εὐχαριστίας καὶ κόσμου, καὶ ἀφετέρου ἐπισημαίνει τὴν εὐχαριστιακὴ θεώρηση καὶ πρόσληψη τοῦ κόσμου, μὲ σκοπὸ τὸν ἀγιασμό καὶ τὴ μεταμόρφωσή του σὲ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ἐπίσης ὑπ' αὐτὴ τὴν προοπτικὴ καὶ μόνο ἐπιβεβαιώνεται ἡ σημαντικὴ θέσις τῆς Ἐκκλησίας μέσα στὸν κόσμο, γιὰ τὴ ζωὴ καὶ γιὰ τὸ μέλλον τοῦ κόσμου ὁλόκληρου ἀλλὰ καὶ γιὰ κάθε διάστασι τῆς ζωῆς, ὑλική, πνευματικὴ καὶ κοινωνική¹⁹, ἐνῶ ἐπιβεβαιώνει καὶ τὸν λόγο τοῦ Μ. Βασιλείου, ὅτι πραγματικοὶ ποιμένες θεωροῦνται οἱ «τό μέλλον ἀτενίζοντες» καὶ «οὐ τό παρὸν διώκοντες»²⁰.

Ὁ ἐπίσκοπος λοιπὸν πρῶτος, ὡς ὁ προεστὼς τῆς εὐχαριστιακῆς κοινότητας, καλεῖται νὰ ἀγκαλιάσει ὑπὸ τὴν προοπτικὴ τοῦ μέλλοντος, ὡς ὁ ἀτενίζων τὸ μέλλον, τὰ προβλήματα τοῦ κόσμου καὶ τῆς ζωῆς καὶ «μετ' ἐπιστήμης», κατὰ τὴν ἔκφρασι καὶ πάλι τοῦ Μ. Βασιλείου²¹, νὰ τὰ ἀντιμετωπίσει ὥστε νὰ ποιᾷ τὸν λαὸ τοῦ Θεοῦ μὲ σκοπὸ νὰ τὸν καταστήσει «βασιλεῖον ἱεράτευμα» καὶ «ἔθνος ἅγιον» (Α' Πέτρ. 2, 9).

Τί συνεπάγεται, ὁμως, αὐτὴ ἡ «μετ' ἐπιστήμης» ποιμαντικὴ καὶ φιλάνθρωπη διακονία τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο πρῶτιστα γιὰ «τά τοῦ κόσμου πράγματα» καὶ «ἐν τῷ κόσμῳ»;

Πῶς κατανοεῖται, δηλαδὴ, ἡ «μετ' ἐπιστήμης» ποιμαντικὴ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν πρεσβυτέρων χωρὶς νὰ διατρέχει ἡ Ἐκκλησία τὸν κίνδυνο τῆς ἐκκοσμίκευσις καὶ χωρὶς νὰ ἀλλοιωθεῖ ἡ δομὴ, ἡ φύσις καὶ ἡ ταυτότητά Της μὲ τὴ διακονικὴ αὐτὴ δράσι;

Μὲ βάση τίς ἀρχές καὶ τίς προϋποθέσεις τῆς ὀρθόδοξης ἐκκλησιολογίας, ὅπως περιγράφησαν προηγουμένως (ἐπίσκοπος-πρεσβύτερος, διάκονοι καὶ οἱ λαϊκοὶ καὶ ὅλοι μαζί ὡς κοινότητα), οἱ ὁποῖες εἶναι δεδομένες καὶ διαχρονικὲς καὶ χωρὶς νὰ μεταβάλλονται μὲ τίς ἐποχές, ὁ ἐπίσκοπος καλεῖται μὲ βάση τὴ «διάκρισι» καὶ τὴν «οἰκονομία» νὰ ἀσκίσει τὴ διακονία του πρὸς τὸν λαὸ τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ «φιλάνθρωπέυσει» στὰ προβλήματά του στὰ ὄρια τῆς εὐχαρι-

¹⁸ Ἐνθ' ἀνωτ., σ. 389.

¹⁹ Ἐνθ' ἀνωτ., σ. 391.

²⁰ Πρβλ. Μ. Βασιλείου, «Ὁμιλία» ΚΓ', 4, ΒΕΠΕΣ 54, 215, 4.

²¹ Μ. Βασιλείου, «Ἐπιστολή» 92, ΒΕΠΕΣ 55, 123, 2: «Οἱ ποιμαίνοντες μετ' ἐπιστήμης τὸ ποίμνιον τοῦ Κυρίου».

στιακής κοινότητας με τά «ἐκ τῆς χειροθεσίας» λειτουργήματα, καί ὄχι ἀνεξάρτητα ἀλλά πάντοτε καί σέ σχέση πρός τά «ἐκ τῆς χειροτονίας». Στήν πατερική καί κανονική παράδοση τῆς Ἐκκλησίας ἡ «διάκριση» αὐτή καί ἡ «φιλάνθρωπος οἰκονομία» ἀποτελοῦν τρόπους καί μεθόδους ποιμαντικῆς καί διακονικῆς ἔκφρασης τῆς θείας φιλάνθρωπίας καί συγκατάβασης, γεγονός τό ὁποῖο ἀπαιτεῖ ἀφενός τήν ἐφαρμογή μιᾶς «ἐξειδικευμένης» ποιμαντικῆς καί ἀφετέρου δράσεις καί ἐνέργειες μέσα ἀπό τίς ὁποῖες θά ἀποκαλύπτεται καί θά φανερωῦνται πάντοτε ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ὡς τό περιεχόμενο τῆς ἴδιας τῆς διακονίας τῆς Ἐκκλησίας πάντοτε διά τοῦ ἐπισκόπου²².

3. Συμπεράσματα

Τί συνεπάγονται, ὁμως, ὅλα τά παραπάνω;

i) Ἡ ἐνορία πρέπει νά καταστῆ τό κέντρο τῆς διακονίας καί τῆς ζωῆς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος. Πρέπει δηλαδή νά γνωστοποιηθεῖ στά χαρισματικά ἐκεῖνα μέλη τῆς ἐνορίας, τά ἐνεργά στήν ἐνοριακή διακονία, ὅτι κανένας δέν περισσεύει στό ἐνοριακό ἔργο, ἀξιοποιῶντας μέ τόν τρόπο αὐτό τά «εἰδικά» χαρίσματά τους. Στήν ἐνοριακή διακονία κανένας δέν θεωρεῖται αὐτάρκης ἀλλά οἱ πάντες καλοῦνται νά ὑπηρετήσουν καί νά συνδιακονήσουν ἔστω καί ἐπικουρικά στό ἔργο της. Αὐτή ἡ ἀξιοποίηση προϋποθέτει τήν προσφορά θυσίας καί ἀγαπητικῆς ἐλευθερίας, γεγονός τό ὁποῖο ὀδηγεῖ στόν γνήσιο ἐθελοντισμό, ὡς ἔκφραση μιᾶς ἀπροσωπόληπτης καί ἀνιδιοτελοῦς προσφορᾶς ἀγάπης καί ὡς ἀπόρριψη κάθε φίλαντης διάθεσης ἢ προβολῆς.

ii) Γιά τήν ἀποτελεσματικότερη διακονία τῆς κοινότητας πρέπει νά ἐπιδιώκεται ἡ ὑπαρξη ἐνοριῶν ὄχι πληθωρικοῦ τύπου, ἀλλά μέ ὅσο τό δυνατόν ὀλιγάριθμο ποῖμνιο, ὥστε ὁ προεστώς τῆς ἐνορίας νά γινώσκει τά μέλη τῆς ἐνορίας καί νά γινώσκεται ἀπό αὐτά (Ἰωάν. 10, 14). Γιά τήν ἀρχέγονη Ἐκκλησία τό μικρό ποῖμνιο δέν προκαλοῦσε φόβο καί δέν ἀποτελοῦσε πρόβλημα (Λουκ. 12, 32). Ἡ ἐφαρμογή ἐπίσης μιᾶς διακριτικῆς, διακεκριμένης καί «ἐξειδικευμένης» ποιμαντικῆς καί διακονικῆς ἀντιμετώπισης τῶν προβλημάτων τῶν μελῶν, σήμερα μάλιστα στόν αἰῶνα τῆς ἐξειδίκευσης, «ἀπαιτεῖ» αὐτή τί σχεσιακή γνώση ποιμαίνοντος καί ποιμαιομένων σέ κάθε ἔκφραση τῆς ἐνοριακῆς διακονίας.

²² Πρβλ. Χρυσοστόμου Σαββάτου, Μητροπολίτη Μεσσηνίας, «Τά Ἐκκλησιολογικά κριτήρια ἐφαρμογῆς καί ἄσκησης τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Οἰκονομίας», Πατριαρχική Ἀνώτατη Ἐκκλησιαστική Ἀκαδημία Κρήτης, *Ἐπιστημονική Ἐπετηρίδα*, τόμος Ε' (2016), σελ. 177.

iii) Ἡ ἐνορία πρέπει νά λειτουργεῖ ὡς κέντρο διακονίας καί μέσο ὑπέρβασης κάθε νοοτροπίας ἰδρυματικῆς ἀντιμετώπισης τῶν ποιμαντικῶν προκλήσεων. Νά μπορεῖ δηλαδή νά ἀξιοποιήσει δυναμικά τίς σύγχρονες ἀρχές τῆς λεγόμενης «θεωρίας τῶν συστημάτων», δηλαδή τή συνέργεια τῶν μελῶν της, ὥστε τό σύνολο νά ἀποδεικνύεται λειτουργικότερο μέ βάση τό ἄθροισμα τῶν ἐπί μέρους λειτουργημάτων. Ὡς τό ἀποτέλεσμα δηλαδή μιᾶς συμπληρωματικότητας καί συλλογικότητας τῶν χαρισματικῶν μελῶν στό πλαίσιο τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητας καί στά ὅρια τῆς ἐπισκοπῆς. Μία τέτοιου εἴδους μορφή διακονίας δέν ἀξιολογεῖται μόνο ὡς φυσικό γεγονός ἢ μέγεθος, ἀλλά κρίνεται κυρίως ἐκ τοῦ συνολικοῦ ἀποτελέσματος, καί μάλιστα ὡς ἔκφραση προσφορᾶς καί ἀγάπης.

iv) Ὁ ἐπίσκοπος πρέπει νά ἐμπνεύσει στά μέλη τῶν ἐνοριακῶν-εὐχαριστιακῶν κοινοτήτων ὅτι ἡ Ἐκκλησία σέβεται τήν ἐλευθερία ἀκόμα καί τοῦ ἁμαρτωλοῦ, καταπολεμεῖ ὁμως τήν αἰτία τῆς ἁμαρτωλότητάς του καί τίς συνέπειές της, παρέχουσα ἀπροσωπώληπτα κάθε δυνατότητα πρὸς μετάνοια. Πρέπει δηλαδή κάθε μέλος νά βιώσει ὅτι ὁ Χριστός «οὐ γάρ ἤλθε ἵνα κρίνῃ τόν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι' Αὐτοῦ» (Ἰωάν. 3, 17), διακηρύσσοντας μάλιστα ὁ ἴδιος ὅτι «τόν ἐρχόμενον πρὸς με οὐ μή ἐκβάλω ἔξω» (Ἰωάν. 6, 37). Ὁ σεβασμός αὐτός στήν ἐλευθερία πρέπει νά δίνει στόν ἄνθρωπο τή δυνατότητα τῆς προοπτικῆς γιά ζωή, ἐνῶ ὁ ἴδιος ὁ ἁμαρτωλός νά προκαλεῖται ὥστε «ἐν μετanoία» νά καταστεῖ μέτοχος τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ καί νά μὴν ἀποκλείεται ἀπό αὐτή τήν προοπτική. Ἐάν ἡ θέση αὐτή ἦχει παράξενα στίς προκαταλήψεις κάποιων «καθαρῶν», τότε δίκαια καί ἡ φράση τοῦ Χριστοῦ, ὅτι «οἱ τελῶναί καί αἱ πόρνοι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς τήν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ» (Ματθ. 21, 31), θά ἀποτελεῖ ἀκόμη μία ἄλλη αἰτία σκανδαλισμοῦ τους.

Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μόνον ἐάν ἀνταποκριθεῖ διακονικά στίς προκλήσεις τῆς ἐποχῆς μέ βάση τίς ἀρχές τῆς ὀρθόδοξης ἐκκλησιολογίας θά μπορέσει νά δικαιοῦσιν τήν ἀποστολή τῆς χαρισματικῆς ἱερωσύνης μέσα στόν κόσμο, χωρὶς νά διατρέχει τόν κίνδυνο μιᾶς ἐκκοσμηκευμένης ἀλλοτριώσεως τῆς ταυτότητάς της, πού εἶναι πλέον ὁ σύγχρονος «πειρασμός» της καί τό «σημεῖον τῶν καιρῶν» γιά τήν παρουσία της καί τή διακονία της.